

DARVASI LÁSZLÓ

A Boromirok

A Boromirok azt állították magukról, hogy bolgárok. De azt mindenki mondhatja magáról, hogy bolgár, magyar, román vagy szerb. Felkaptat valaki, egy idegen, a templomdombra, és azt mondja, bolgár vagyok, adjatok enni. Bolgár vagyok, fázom, adjatok kabátot. Bolgár vagyok, gyónni akarok. A Boromirok hárman voltak, az apa és két fia, soha nem gyóntak, és nem mondták, hogy éhesek. A Boromirok hoztak mézet, vadhúst, keserű gyökeret és gyógyfüveket. Stefanosz atyáék a környékbeliektől kaptak tojást, tyúkot vagy burgonyát, igazán nem szűkölködtek. Az adó olykor késett, máskor kevesebb volt a vártnál. Szegények voltak, de nem nélkülöztek, a templomot vörös fenyőből ácsolták, ez volt a harmadik épület mióta az atya itt szolgált, az előzőek leégtek. Egy tavaszi délelőttön, néhány nappal Húsvét előtt, az idősebb Boromir váratlanul megbontott egy koszos gyerekpólyát, majd kiemelt a rongyok közül egy festett faképet. Stefanosz atya nyomban érezte, hogy rendkívüli esemény történt. Könny szökött a szemébe. Az atya nagyjából ismerte az ikonkészítés művészetét, ama aprólékos, megannyi szabállyal irányzott eljárást, amelyre az ikonfestőket kötelezik az évszázados előírások. Távol, a városban, mielőtt ide kikerült volna, számtalan pompás ikont látott, nagy és lenyűgöző festményeket, olyanokat is, melyek egész falfelületeket borítottak, és amelyeken számtalan egyéb szent szerepel együtt az Istenanyával vagy a Megváltóval. Kopott, égett szélű, többször újrafestett ikonosztáruk nekik is volt a templomban. És volt szegényes oltáruk, szakadt miseruhájuk, és az adó késett, vagy kevesebb lett a vártnál. De havonta, vagy egy új évszak kezdetén megjelentek a Boromirok, akik azt mondták magukról, hogy bolgárok. Stefanosz atya egyszer látott egy ikonfestőt, aki, amiként szokás az ikonkészítés megkezdése előtt, imádkozni kezdett. Ám alig ejtett ki néhány szót, eleredt az orra vére, s néhány csepp vér az előkészített fatáblára hullott. A festő a fiatal Stefanosz atyára emelte szórakozott tekintetét, elmosolyodott, de nem kezdett újabb fatábla kikészítéséhez, a véreset használta tovább. Stefanosz atyának gyakran az eszébe jutott ez az ikonfestő, és bár maga sem tudta, hogy miért, de úgy vélte, hogy bolgár.

Az első ikon, amelyet a Boromirok hoztak, olyan volt, mint valami ragyogó ablak, melynek keretéből figyelnek bennünket. Az aranyozott háttérből a Pantokrator sötét tónusú mellképe emelkedett ki, jobb keze előre lendült, a balban nyitott könyvet tartott. A Pantokrator arcát megértő szigor és nyugodt komolyság

jellemezte. Stefanosz atya mégis nyugtalan lett. Hirtelen nagyot csuklott. A legidősebb Boromir mozdulatlan arccal bámult, csak néha szívott a fogán.

Ki küldte, kérdezte Stefanosz atya, és nem mozdult a képért.

Nem kell fizetni, tolakodott előre a kisebbik Boromir fiú.

Olyanok vagytok, mint akik csak elvesznek, fürkészte a sánta fiú arcát Stefanosz atya.

Bolgárok vagyunk, bólintott a kisebbik Boromir fiú, csak bolgárok.

Miért küldte, kérdezte Stefanosz atya ingerülten, tett egy mozdulatot, hogy felkapja a képet, de az utolsó pillanatban visszarántotta a kezét. Már hideg volt az arca, hideg csík ereszkedett a szakállába. Varjú recsegett fel a közeli fáról, mintha hozzájuk káromgott volna.

Tudok mókust fogni, hadarta a kisebbik Boromir fiú, mert mindig ő beszélt. A nagyobbik fiú csak hallgatott, vagy néha felröhögött. Az idős Boromir szívta a fogát, kiköpött, hümmögött, mint akit nem érdekel az egész. Félig eresztett, súlyos szemhéja alól bámulta az ikont, amely a pólya mellett hevert.

Foghatnék persze borzot vagy vadmacskát, de neki mókus kell, magyarázta a kisebbik Boromir fiú. Meg nyúlháj az enyvhez. Tudja, atyám, a mókusnak olyan puha a szőre, mint ami puhaság a némberek hónaljában terem.

Ez már pimasz fecsegés volt. Az ifjabb Boromir tett néhány billegő lépést az udvaron, s közben a kacska lábát úgy húzta maga után, mintha azt már csak a buggyos gatyája fogná a testéhez. A homlokát ütögette az öklével, mint akit felzaklatnak az emlékek.

Nem borz, nem vadmacska! Fogjál mókust, Boromir!

A bátyja felröhögött, és kicsapta az orrát.

Hozzátok el a templomba, kiáltotta erre Stefanosz atya, és közben igyekezett szigorú képet vágni. Ám inkább vicsorgott. Maga is érezhette, hogy nincs hatalma a Boromirok fölött, mert dühös legyintéssel felkapta az ikont, és berohant vele a paplakra nyíló oldalajtón. De még hallotta, hogy a fiatal Boromir utána kiált.

Gyefektnyj, bátyuska, úgy hívják, hogy Gyefektnyj!

Nem pontosan ettől a naptól fogva, de járni kezdett a templomba a nép. Jöttek a favágók, a szénégetők, és jött az erdőkerülő a népes családjával, jöttek a mérnökök a közeli építkezésről, a gyanakvó, apró szemű falusiak, néha vándor-kereskedők, medvés mutatványosok és cigányok zenés hordái rikoltoztak a templomdomb bokrai között, jöttek idegenek a távoli völgyekbe rejtett tanyákról, messzi erdőhátról, a vadon mélyéből, barlangokból és földbe vájt lyukakból. Holott Stefanosz atyát nem kedvelték. Alig egy hete szolgált a területben, amikor leégett a régi templom. A nép nem bocsátotta meg neki a katasztrófát. Azt gondolták, a tűz az ég intő jele volt. És amikor néhány hónap múlva a másik, alig elkészült templom frissen festett fáját is felfalták a lángok, a bizalmatlanság szinte gyűlöletbe fordult. Ám Stefanosz atya maradt. Ha valaki az öklét rázta felé,

ő megáldotta. Ha valaki köpött utána, csak állt, és bámult, nem válaszolt. Aztán váratlanul egy másik falusival összeveszett. Álltak a sáros út közepén, és kiabáltak egymással.

Az atya tömzsi alkatú volt, gyakran birizgálta gubancos fekete szakállát, és olyan takarékosan nevetett ki a járomcsontig felhúzódó dús szőrbozontból, hogy némelyek gúnyolódó göcögésnek vélték ezeket a hangokat. Hirtelen haragú volt, néha a végtelékig szenvedélyes, ám érzelmének túlzásait mindig ellensúlyozta tekintetének élénk fénye, és gyermeki sérülékenysége, amely jellemvonás a lélek embereinek, már ha bírtak ilyesmivel, inkább a hátrányára, mint sem az előnyére vált. Billegve járt, mint aki alatt hullámszik a föld. Mint aki nem bízik a saját lép-teiben. Stefanosz atya okos ember volt, ráadásul az a fajta, aki egész életében szenved, mert folyvást azt érzi, képtelen jó lenni. A gyakorlat persze más. Ha adsz, elveszik. Ha nem adsz, akkor is elveszik. De attól még nem vagy jó, hogy adtál, akkor még semmilyen sem vagy. Stefanosz atya jó akart lenni, és aztán már csak a Boromirokat várta. Olyanok voltak a hajnalok, mintha fémet reszeltek volna a tájra. Csak azt szabad odaadni, amit többé nem vehetsz vissza, neked is jobb így. Stefanosz atya olykor finoman és bonyolultan beszélt, máskor meg úgy dühöngött, mint egy disznópásztor. Azt beszélték, iszik. A babonás falusiak az atya személyiségének e kettősségét értették talán félre, mert miért nem egészen jó az, aki pedig félig az, és miért nem elég bölcs az, aki pedig nagyon okos. Ha keresztelt, ha vízbe mártotta a csecsemőt, vagy egy gyerek testét kente végig, bizalmatlanul méregették.

Ám ahogy megkapta az első ikont, jönni kezdett hozzá a nép. A templom előtt terülő lankás dombhát hétről hétre szűkösnek bizonyult. Az emberek bezúfolódtak a padokba, és sötét arccal szorongtak egymás mellett. Stefanosz atya nem tudta, mitévő legyen. Fogalma sem volt, az ikon miatt jönnek-e, vagy hogy azt lássák, imádság vagy szentírásolvasás közben mint csuklik el a hangja, mint tör elő torkából a gurgulázó hörgés. Aki nem fért be a templomba, s még a faajtóig se tudott feltolakodni, a templomtér lejtőjén keresett helyet, fatönkre, kőlapra ült, vagy hátát egy nyírfa törzsének vetve hallgatózott.

Gyefektnyj, mondta a fiatal Boromir fiú, és bólintott.

Mintha nem is telt volna el néhány hónap, azzal kezdte, amivel befejezte. Az apja káposztás hordókat emelt le a szekérről. A Boromirok káposztát, füstölt halat és mézet hoztak. Az idősebb Boromir fiú a lovat csutakolta. Ősz volt, a pára ezüstös fényt kent a véresen didergő levelekre. Stefanosz atya úgy nézte a Boromirokat, mint aki üvöltetni akar. Csorgott a könnye. A keze ökölbe szorult.

Nem úgy imádkozik, mint maga, atyám, magyarázta a sánta, aki soha nem dolgozott. Igaz, a Boromirok közül csak ő beszélt.

De nem is ez az érdekes, atyám! Hó, ezeknek a festőknek annyi minden kell! A fiatalabb Boromir fényes arca gondterhelt grimaszba szaladt.

Mik vagyunk mi, atyám, bűbajosok? Varázslók?! Hozz, Borimir, földfestéket, cinóbert, indigót, enyvet! Hé, Borimir, gyanta kéne! Vagy fügeméz! Hohó, Borimir, nem megmondtam, hogy okkerre, festékföldre, lenvászonra van szükségem?! És akkor hol van még a mókusbunda, atyám, kiabálta a fiatalabbik Borimir, és úgy hadonászott, hogy félő volt, elveszti az egyensúlyát, és belezuhan az udvar cuppogó sarába.

Miért jössz ezzel a mókussal mindig, dünnyögte Stefanosz atya.

A Borimir fiú csücsörített a csodálkozástól, közel lépett az atyához, lekapta a bundakesztyűjét, és felmutatta két tenyerét. Ujjait legyezőszerűen tárta szét. Kilencc ujj volt. A jobb kezéről hiányzott a mutatóujj. A csont hegyén levedzett a hús. A bal keze is számtalan heg és forradás vadhúsa fénylett. A Borimir fiú elmosolyodott.

A mókus harap, mondta. Ó atyám, az előkelő hölgyek, meg az uraságok mit meg nem adnak egy helyes kis mókusbundáért!

Hirtelen letérdelt, és csettegni kezdett a nyelvével. Mint az elszabadult láng, vörös bunda iramodott végig a közeli nyír foltos törzsén. A fiú a fához bicegett, testét a törzsnek döntve bámult felfelé, és kitartóan csettegett. Hópor hullt a nyakába, megőszült, fehér lett az arca. A mókus már a feje fölötti ágon himbálódzott, a fiú, ha felnyújtja a karját, elérhette volna.

Mert, atyám, hogy fogom meg a mókust, ez a kérdés! Ha elől a tarkóját kapom el, a két hátsó lába körmeit nyomban a csuklómba mélyeszti. Ha meg a farkánál ragadom meg, visszaharap. A kis dög!

A Borimir fiú felkacagott.

Két kézzel atyám, mindig két kézzel, de így is érhet bennünket meglepetés! Vagy például itt vannak a papok. Az egyik kézzel fogják az embert, a másikkal meg Istenbe kapaszkodnak! Az se könnyű, atyám, de nem ám! Hanem ők is mind a két kezüket használják. Nahát, aki a tisztelt ikonfestő bátyuska ecsetfejéhez mókusszórt vizet, az is mind a két kezét használja.

Miért hívják Gyefektnyjnek, kérdezte Stefanosz atya.

A fiú dühösen felhorkant.

Mert ő is bolgár, azért! Mit tudom én, miért hívják az egyik embert így, a másikat meg úgy?!

A legidősebb Borimir, megcsóválta a fejét, hümmögött, a másik fiú felröhögött. A fiatal Borimir a szekérhez vonszolta magát, és élettelenül dőlt a szalmára. A Borimirok mentek, a ló megcsúszott a sárban.

Hozzátok el a templomba Gyefektnyjt, szólt utánuk az atya, de egyik Borimir se fordult vissza, igaz, az idősebb fiú még fölrohögött.

A falusiak rákaptak az atyára. Ha vajúdott valaki, ágynak esett, bezörgettek hozzá, és némi zavart toporgás után elkérték az egyik faképet, csak hogy a beteg vagy a vajúdó nő ágya mellé helyezték. Amikor Stefanosz átadta az ikont, gyakran könnyezett. Vagy csuklani kezdett, és már folyt is szakálla alá a könny.

Stefanosz atya mind gyakrabban sírt. Eszébe jutottak a Boromirok, és máris hörgögni kezdett.

A Boromirok hárman voltak, az apa és a két fiú. Az apa nagy volt és kövér. A nagyobbik Boromir fiú inkább zömök testalkatú, szőrös és durva arcú, a fiatalabb nyúlánk és sánta, ritkás szőke haja a vállát csapkodta. Göndör szőke szőr borította az állát, és a mikor megszólalt, úgy tetszett, mintha a nap átsütne a szőrszálak között. A Boromirok azt mondták magukról, hogy bolgárok. De ki ne állíthatna magáról ilyesmit, különben is egy bolgár nem szőke, mint a kisebbik Boromir fiú, és nem úgy ejti a szavakat, és nem aranyozik szőke gubanc az álla alatt. Persze vannak szőke bolgárok is, de azért mégis. Vagy jön egy másik ember, ő meg azt mondja magáról, azzal kérkedik, hogy görög, magyar, hogy egyenesen Belgrádból jött, vagy a még távolabbi Jasna Gorából. Néz rád, és azt mondja, hogy ő lengyel. Na és?! Mondani bármit lehet. És akkor ennek köze van a hallgatáshoz. Mert ha azt mondasz, amit akarsz, akkor voltaképpen meg sem szóltál. Mert amikor megszólalsz, mindig szól valami más is, mint ami te vagy, egy másik hang, egy másik valaki, egy másik világ. És amikor mindenki beszél rajtad kívül, és te úgy szorítod össze a szádat, hogy a véred serken, akkor is hallanak téged.

Amikor Vízkereszt ünnepe után a Boromirok szekere befordult az udvarra, Stefanosz atya éppen csupasz felsőtestére csapkodta a jeges vizet. A dézsa fölött hajlongott, és kántált valamit. De nem lehetett érteni, hogy zsoltárt énekel vagy imádkozik. Ahogy megpillantotta a Boromirokat, fel akart kiáltani, de a hangja elcsuklott, és hörgögni kezdett. Az idős Boromir kövér zsákot dobott az udvari lócára, és türelmesen várt. Megszívta a fogát, kiköpött, az orrát piszkálta, jókora sebhely gennyezett a kézfején. Stefanosz atya tovább hörgött. Az atya nem köpött habot, és nem rángatózott, és lefogni sem kellett. A zsák rongyai közt bújt az újabb ikon. Az Istenanya karjai közt tartotta a gyermeket, miközben rámutatott. A gyermeknek szögletes emberarca volt, és feltűnően hasonlított Stefanosz atyára.

Mit mondtál neki rólam, csuklott az atya a fiatalabbik Boromir fiú felé.

Mi csak bolgárok vagyunk, dünnögött a fiú.

Hozzátok el a templomba Gyefektnyíjt! Értitek?! Legközelebb hozzátok el, kiabálta Stefanosz atya, s közben megérezte az ajkai közé szivárgó könny ízét. Keserű volt. Az atya kiköpött. Aztán csodálkozva vette észre, hogy még mindig mezítelen a felső teste, mégsem fázik.

A fiatal diakónus terítette a hátára a bundáját. Aztán a templomba vezette.

Alig egy hónap múlva csak a két nagyobbik Boromir jött, az apa és a zömök, fekete arcú fia. A kisebbik nem hevert a szekérderékben.

Hol a sánta, kérdezte Stefanosz atya.

Nem jön többet, szívta meg a fogát az apa.

Az idősebb Boromir fiú felröhögött, sápadt volt az ínye, beteges. Az apja lekászálódott a szekérről. Vízet húzott a lónak, abrakot dobott a vödör mellé. Recsegett a csizmája alatt a hó. Stefanosz atya körkörösén ingatta a fejét, úgy sírt. Hörgése lassan megszélidült, és talán maga se vette észre, de a jobb karjával valahová el, messze mutatott, a mocskoskék párába burkolódzó dombok felé, ahol az apró, fehér falú házakban megnyíltak az ajtók, és nyikordulva tárultak a kertkapuk, ahol a csikorgó utak mentén a bocskorok és a csizmák taposták már havat idefelé. Olyan volt, mintha ez az egész soha nem múlna már el. Mintha az elrontottság lenne az örökkévalóság esélye a reményre. Elrontja, eltéveszti, hogy örökké vágyakozni lehessen. És mintha mindig csak jönnének, és egyre többen jönnének. Feltűntek az első falusiak. Lassan kaptattak felfelé a templom előtt lejtő dombháton, és közben bámulták az atyát. Mint valami csöndes hadsereg, olyanok voltak. Jöttek szerte a környékről, az erdők párolgó, rossz szagú mélyéről, akárha a feneketlenségből jöttek volna, egyenesen a pokol mocsarából. S végül, mint tiszta abroszt a megtört kenyér morzsái, a hófödte dombháton ellepték az emberek. A diakónus rákiáltott az atyára. Stefanosz atya megperdült, de a fejét továbbra is ingatta. Az újabb ikon a kezében volt. Ló nyerített, mire az atya visszafordult. A favágók nehézkesen mozgó, bundás csapata mellett nagyot döc-cenve haladt lefelé a Boromirok szekere. A nagyobbik fiú megingott, majd felröhögött, közben az apja könnyű ostorlegyintéssel nógatta meg a lovat. A diakónus karon fogta Stefanosz atyát. Biztosan többen jöttek el, mint kétszázán. Lehettek vagy háromszázán, talán négyszázán is, mert néhány csoportnak már egészen lent, csak a szeles horpadásban jutott hely. Stefanosz atya végigzokogta, hörögte és csuklotta a szertartást, miközben végig az ikont bámulta, amely a világ trónján ülő, aranyszakállas Pantokratort ábrázolta. És hiába dörzsölte véresre a szemét, egyre csak azt látta, hogy a Pantokrator emelkedő jobb kezén csupán csak négy ujj int az embereknek.

